

POSTANOWIENIE

Dnia 24 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z powództwa Z. D. i Starszego Inspektora Pracy działającego na rzecz Z.

.

przeciwko M. [...] Spółce z o.o. P. [...] Spółce Komandytowej w K.

o ustalenie istnienia stosunku pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 maja 2016 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w K.

z dnia 9 kwietnia 2015 r., sygn. akt V Pa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. wyrokiem z dnia 9 kwietnia 2015 r. oddalił apelację pozwanego M. [...] Spółka z o.o. P. [...] Spółki Komandytowej w K. od wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 28 października 2014 r. ustalającego istnienie stosunku pracy pomiędzy powodem Z. D. a M. [...] Spółką z o.o. w okresie od dnia 24 czerwca 2011 r. do dnia 8 lipca 2012 r.

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji co do obligatoryjnych elementów łączącej strony umowy, a mianowicie: rodzaju umowy, daty jej zawarcia, miejsca wykonywania pracy, warunków pracy i płacy, a w konsekwencji dokonaną przez ten Sąd ocenę prawną charakteru następujących po sobie kolejnych umów zlecenia prowadzącą do uznania - w oparciu o art. 22 §1¹ k.p. - że praca wykonywana przez powoda Z. D. na ich podstawie była świadczona

w ramach stosunku pracy, a nie w realizacji zobowiązania cywilnoprawnego, bez względu na to, jaką nazwę strony nadały temu kontraktowi. Odnosząc się do podniesionego w apelacji zarzutu naruszenia art. 189 k.p.c. przez brak oceny, czy powód ma interes prawny w żądaniu ustalenia istnienia stosunku pracy, Sąd Okręgowy wskazał, że na gruncie spraw pracowniczych o ustalenie istnienia stosunku pracy w orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, iż prawo pracownika do powództwa o ustalenie istnienia stosunku pracy nie jest niczym wyjątkowym. Sam ustawodawca umieszcza je w systemie prawnym, przykładowo w art. 23¹ k.p.c., art. 63¹ k.p.c., art. 461 § 1¹ k.p.c., art. 476 § 1 pkt 1¹ k.p.c. Właściwa interpretacja art. 22 § 1 i 1¹ k.p. sprowadza się do stwierdzenia, że sąd może ustalić istnienie stosunku pracy zarówno wtedy, gdy strony zawierają umowę cywilnoprawną lub nie zawierają żadnej umowy (pisemnej lub ustnej) lecz sposób realizacji powierzonych obowiązków odpowiada cechom stosunku pracy. Analogicznie należy traktować użyte w art. 461 § 1¹ k.p.c. określenie jako sprawy z zakresu prawa pracy sprawy o ustalenie istnienia stosunku pracy. Wobec powyższego pozwany nie może skutecznie powoływać się na fakt, że pomiędzy stronami nie doszło do wcześniejszego istnienia umowy (stosunku prawnego), jako warunek *sine qua non* wystąpienia z pozwem o ustalenie istnienia stosunku pracy. Na tej podstawie Sąd Okręgowy uznał interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie opartego na art. 189 k.p.c., ponieważ pomiędzy stroną powodową a pozwanym zaistniał spór co do natury łączącego powoda Z. D. z pozwanym stosunku prawnego i koniecznym było usunięcie tego stanu niepewności na drodze postępowania sądowego. Spór sprowadzał się w tym przypadku do oceny jaki charakter miał łączący strony stosunek - czy jak twierdził pozwany była to umowa zlecenia, czy jak twierdziła strona powodowa stosunek pracowniczy.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł pozwany zaskarżając go w całości oraz wnosząc o jego uchylenie i zmianę wyroku Sądu Rejonowego przez oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda Z. D. na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych za obie instancje i postępowanie kasacyjne.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie „naruszenia prawa materialnego - art. 189 k.p.c. przez błędne jego zastosowanie i uznanie, że strona

powodowa posiada w sprawie interes prawny, gdy tymczasem interes ten nie istnieje albowiem motywacja Z. D. sprowadza się do uzyskania od pozwanego świadczeń pieniężnych, których winien on poszukiwać poprzez wniesienie powództw o zasądzenie stosownych sum pieniężnych”.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący uzasadnia „koniecznością rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu 398⁹ § 1 k.p.c.”, które „sprowadza się ściśle do udzielenia odpowiedzi na to, czy w sytuacji, w której pracownik swoim zachowaniem w toku procesu oraz po jego zakończeniu wyraźnie wskazuje, że interesuje go jedynie zaspokojenie konkretnych roszczeń, mogących być zrealizowanymi konkretnymi akcjami procesowymi, taki interes prawny zachodzi”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.).

Dla przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie tej przesłanki konieczne jest przedstawienie problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Zagadnieniem prawnym jest bowiem zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie na zagadnienie prawne uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez jego sformułowanie jako problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi

powstało i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950, czy z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307). Ponadto, istotnym zagadnieniem prawnym w rozmieleniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

W skardze kasacyjnej brak istotnego zagadnienia prawnego w takim rozumieniu przede wszystkim dlatego, że przedstawione w niej zagadnienie prawne „czy w sytuacji, w której pracownik swoim zachowaniem w toku procesu oraz po jego zakończeniu wyraźnie wskazuje, że interesuje go jedynie zaspokojenie konkretnych roszczeń, mogących być zrealizowanymi konkretnymi akcjami procesowymi, taki interes prawny zachodzi”, w istocie sprowadza się do kwestionowania przez skarżącego istnienia interesu prawnego w ustaleniu stosunku pracy, jeżeli możliwe jest wytoczenia powództwa o świadczenie („wynagrodzenie za pracę i jego surogaty”). Kwestia ta została już rozstrzygnięta w orzeczeniach Sądu Najwyższego, który przyjmuje dość liberalną wykładnię art. 189 k.p.c.

Choć w orzecznictwie jako zasadę traktuje się pogląd, że możliwość dochodzenia przez powoda świadczeń z określonego stosunku prawnego wyklucza istnienie interesu prawnego w ustaleniu tego stosunku, to istnieją od tej zasady wyjątki. Decydujące w tym zakresie powinny być właściwości stosunku prawnego

(zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2006 r., I PK 250/05, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 156). Swoistość stosunku pracy polega na tym, że jego byt stanowi przesłankę powstania innych stosunków prawnych (i to *ex lege*, jak np. stosunku ubezpieczenia społecznego). Świadczenia wynikające ze stosunku pracy nie obejmują ogółu świadczeń przysługujących pracownikowi z tytułu zatrudnienia (np. należnych ze stosunków prawnych związanych ze stosunkiem pracy). Interes prawny pracownika w ustaleniu istnienia stosunku pracy nie wyczerpuje się przeto w żądaniu świadczeń należnych z tego stosunku prawnego. Ustalenie istnienia stosunku pracy warunkuje prawo do niektórych bieżących i przyszłych świadczeń z ubezpieczeń społecznych, a także rzutuje, poprzez konstrukcję stażu ubezpieczenia, na ich wysokość. Może mieć znaczenie dla uzależnionych od okresu zatrudnienia przyszłych świadczeń - prawa do nich lub ich wymiaru - z kolejnych stosunków pracy np. dodatku stażowego czy nagrody jubileuszowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2001 r., I PKN 333/00, OSNP 2003 nr 1, poz. 12; z dnia 19 kwietnia 2001 r., I PKN 368/00, OSNP 2003 nr 3, poz. 67).

W orzecznictwie utrwalony jest też pogląd, że interes prawny nie istnieje wówczas, gdy jest możliwe wytoczenie powództwa o świadczenie, chyba że ze spornego stosunku prawnego wynikają jeszcze dalsze skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o świadczenie nie jest możliwe lub nie jest jeszcze aktualne (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 października 1990 r., I CR 649/90, LEX nr 158145). W sporze o istnienie stosunku pracy, żądanie jego ustalenia zawsze stanowi o żywotnym prawie (interesie) powoda pracownika nie tylko aktualnym lecz i przyszłym, nie tylko w sferze zatrudnienia lecz i ubezpieczenia społecznego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2009 r., II PK 156/09, LEX nr 577459).

W wyroku z dnia 10 kwietnia 2014 r., II PK 179/13 (LEX nr 1477440) Sąd Najwyższy stwierdził, że możliwość wytoczenia powództwa o świadczenie nie wyklucza istnienia interesu prawnego w ustaleniu stosunku prawnego lub prawa, gdy ustalenie takie zapewni w większym stopniu ochronę praw powoda niż orzeczenie zobowiązujące do świadczenia. Ograniczanie możliwości wystąpienia z powództwem o ustalenie w takich sytuacjach byłoby sprzeczne z jego celem, którym, jak się podkreśla, jest zapewnienie skutecznej ochrony prawnej realizowanej w ramach szeroko pojmowanego dostępu do sądu. Przesłanka

interesu prawnego z art. 189 k.p.c. nie wyłącza bezwzględnie powództwa o ustalenie wtedy, gdy prawo powoda zostało naruszone i to nawet w taki sposób, że powód może w powództwie o świadczenie dochodzić wszystkich należnych świadczeń wiążących się z danym prawem, jeżeli tylko ma interes prawny w ustaleniu. Interes zaś prawny istnieje w tych wypadkach, gdy powództwo o ustalenie w większym stopniu zabezpiecza ochronę praw powoda (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2014 r., II PK 234/13, LEX nr 1647013).

W konsekwencji utrwalonego orzecznictwa, w sprawie nie występuje kolejna potrzeba wyjaśniania tego samego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy wyraził już swój pogląd w konkretnej kwestii, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 marca 2011 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 9 marca 2011 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126 czy z dnia 24 lutego 2011 r., II PK 274/11, LEX nr 1215146).

Z przedstawionych powyżej względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.